

Ý nghĩa văn chương

Hoài Thanh

I. Kiến thức cơ bản

- **Về tác giả:** *Hoài Thanh (1909 – 1982) quê ở Nghi Lộc - Nghệ An là một nhà phê bình văn học xuất sắc. Tác phẩm nổi tiếng nhất của ông là “Thi nhân Việt Nam”..*

- **Về tác phẩm:** *Với một lối văn nghị luận vừa có lí lẽ, vừa có cảm xúc và hình ảnh, Hoài Thanh khẳng định: Nguồn gốc cốt yếu của văn chương là tình cảm, là lòng vị tha. Văn chương là hình ảnh của sự sống muôn hình vạn trạng và sáng tạo ra sự sống, gây những tình cảm không có, luyện những tình cảm sẵn có. Đời sống tinh thần của nhân loại nếu thiếu vắng văn chương thì sẽ rất nghèo nàn.*

II. Hướng dẫn đọc hiểu văn bản

Câu 1. Theo Hoài Thanh, nguồn gốc cốt yếu của văn chương là gì? Hãy chú ý đến hai cốt yếu và đọc bốn dòng đầu của văn bản để tìm ý trả lời.

+ Theo Hoài Thanh “Nguồn gốc cốt yếu của văn chương là lòng thương người và rộng ra là lòng thương cả muôn vật, muôn loài”.

+ Đó là quan niệm hoàn toàn đúng đắn, tuy nhiên còn có rất nhiều cách lí giải khác về nguồn gốc của văn chương. Chẳng hạn: Văn chương bắt nguồn từ lao động, văn chương bắt nguồn từ những khát vọng của con người, văn chương bắt nguồn từ những nỗi đau thương “hoà lệ thành thơ”... Những quan niệm này không mâu thuẫn nhau, mà chỉ bổ sung cho nhau.

**Câu 2, Hoài Thanh viết: “Văn chương sẽ là hình dung của sự sống muôn hình vạn trạng. Chẳng những thế, văn chương còn sáng tạo ra sự sống...”
Hãy đọc lại chú thích (5) rồi giải thích và tìm dẫn chứng để làm rõ các ý đó.**

Câu này gồm có 2 ý:

* Văn chương là sự hình dung của sự sống.

* Văn chương là sự sáng tạo ra sự sống.

+ *Văn chương là sự hình dung của sự sống.*

- Hình dung ở đây là hình ảnh, kết quả của sự phản ánh, sự miêu tả trong văn chương → văn chương phản ánh hiện thực.

- Dẫn chứng: Truyện *Thánh Gióng* phản ánh công cuộc chống giặc ngoại xâm của dân tộc. *Cậu bé thông minh* ngợi ca sự tài trí thông minh của người dân. *Sài Gòn tôi yêu* là sự hình dung về cuộc sống, cảnh vật, không khí của mảnh đất Sài Gòn xưa và nay...

+ Văn chương là sự sáng tạo ra sự sống.

- Sự sáng tạo về đời sống đó là ước mơ, tưởng tượng của con người, làm cho cuộc sống giàu có hơn, phong phú hơn. Văn chương dựng nên những ý tưởng mà cuộc sống hiện tại chưa có để con người phấn đấu xây dựng, biến thành hiện thực trong tương lai.

- Dẫn chứng: Truyện *Thánh Gióng* người xưa đã sáng tạo ra hình ảnh ngựa sắt phun lửa, ngựa bay lên trời, và hình ảnh con người phi thường ăn một lúc hết bảy nong cơm, ba nong cà, uống một hơi nước cạn đà khúc sông – một mình đánh tan cả lũ giặc hung bạo.

“Nguyễn Trãi chẳng hạn, sau khi đất nước thanh bình, đời ông gặp nhiều ẩn ức, ông đã cáo quan về Côn Sơn - và với bài “Côn Sơn ca” đã làm sống dậy cả một thế giới sinh động, đẹp để có đàn cầm tấu nhạc, có chiều êm giương phẳng, mái nhà mát râm và ngân nga tiếng thơ nhàn tản thanh thoi của con người. Nguyễn Trãi đã sáng tạo ra một sự sống khác hẳn”.

(Theo Vũ Dương Quỹ)

Câu 3. Theo Hoài Thanh, công dụng của văn chương là gì? Hãy đọc đoạn văn từ “dậy thì, hoặc hình dung sự sống đến hết văn bản để tìm ý trả lời.

Hướng dẫn:

Theo Hoài Thanh, công dụng của văn chương là giúp cho tình cảm và gợi lòng vị tha. Để chứng minh điều đó Hoài Thanh đã đưa ra những luận cứ sau:

+ Văn chương giúp con người biết chia sẻ những vui buồn, mừng giận cùng người khác.

+ Văn chương gây cho ta những tình cảm mà ta không có, luyện những tình cảm mà ta sẵn có.

+ Văn chương làm cho cuộc sống trở nên thâm trầm, rộng rãi.

- + Văn chương làm cho con người biết thưởng thức vẻ đẹp của núi non, của tiếng chim hót, nước suối chảy.
- + Nếu không có văn chương lịch sử nhân loại sẽ trở nên nghèo nàn đến bậc nào.

Câu 4. Xác định loại văn nghị luận và đặc sắc nghệ thuật của bài văn.

- + Văn bản Ý nghĩa văn chương thuộc loại nghị luận văn chương.
 - + Văn nghị luận của Hoài Thanh đặc sắc ở chỗ: Vừa có lí lẽ, vừa có cảm xúc, hình ảnh.
- => Đây là một văn bản nghị luận về vấn đề văn chương nên cách diễn đạt của tác giả cũng rất văn chương.
- + Một đoạn văn để dẫn chứng:

Tất cả các đoạn trong bài đều thể hiện tính văn chương nhưng có lẽ hai đoạn sau là tập trung nhất:

Đoạn mở đầu:

“Người ta kể chuyện đời xưa, một thi sĩ Ấn Độ trông thấy một con chim bị thương rơi xuống bên chân mình. Thi sĩ thương hại quá, khóc nức lên, quả tim cùng hoà nhịp với sự run rẩy của con chim sắp chết. Tiếng khóc ấy, nhịp đau thương ấy chính là nguồn gốc thi ca”.

=> Cách nhập đề rất sinh động, tự nhiên, câu chuyện giàu cảm xúc gây ấn tượng cho người đọc.

Đoạn thứ hai:

“Có kẻ nói từ khi các thi sĩ ca tụng cảnh núi non, hoa cỏ, núi non, hoa cỏ trông mới đẹp; từ khi có con người lấy tiếng chim kêu, tiếng suối chảy để làm ngâm vịnh, tiếng chim, tiếng suối nghe mới hay. Lời ấy tưởng không có gì là quá đáng.

III. Hướng dẫn luyện tập

Hoài Thanh viết: “Văn chương gây cho ta những tình cảm ta không có, luyện những tình cảm ta sẵn có”. Hãy dựa vào kiến thức văn học đã có, giải thích và tìm dẫn chứng để chứng minh cho điều đó.

- Nhận định này gồm có 2 ý:

+ Văn chương gây cho ta những tình cảm ta không có.

+ Văn chương luyện những tình cảm ta sẵn có.

- Chứng minh:

+ Văn chương gây cho ta những tình cảm ta không có: Văn chương giúp cho ta tiếp thu được những tình cảm cao đẹp, những nét ứng xử tinh tế, những bài học về cuộc đời để chúng ta làm giàu thêm cho tâm hồn..

+ Chẳng hạn không đọc “*Bức thư của Thủ lĩnh người da đỏ*” làm sao chúng ta có thể hiểu được người da đỏ yêu núi rừng quê hương mình như thế nào? Những cánh rừng có ý nghĩa thiêng liêng như thế nào đối với họ để ta yêu quý họ, và yêu mến đất nước mình hơn. Đến với truyền thuyết cổ tích: *Thánh Gióng, Sơn Tinh Thủy Tinh...* ta được biến vào thế giới diệu kì đầy những phép màu nhiệm mà ở ngoài đời ta chưa hề bắt gặp, để rồi ước mơ và trí tưởng tượng của chúng ta được bay cao, bay xa. Đọc *Cuộc chia tay* của những con búp bê sẽ làm cho chúng ta hiểu được nỗi đau của những đứa trẻ mà bố mẹ li hôn để rồi ta biết cảm thông, chia sẻ với nỗi đau của người khác.

+ Văn chương luyện những tình cảm ta đã sẵn có:

Văn chương giúp chúng ta có cái nhìn sâu sắc hơn về cuộc sống, suy nghĩ lại mình, ý thức hơn về những tình cảm mà mình đã có để cho những tình cảm ấy trở nên sâu sắc hơn, cao đẹp hơn.

Chúng ta đang sống ở Sài Gòn, tình cảm mến yêu thành phố ai ai cũng có, thế nhưng sau khi đọc bài “Sài Gòn tôi yêu” của Minh Hương chắc hẳn tình cảm đó sẽ được nhân lên gấp bội phần. Nam Quốc sơn hà của Lí Thường Kiệt làm cho chúng ta yêu mến, tự hào về đất nước mình hơn. Tĩnh dạ tứ của Lý Bạch làm cho ta yêu trăng, mến trăng và thấy trăng đẹp đến nhường nào, và quê hương quan trọng như thế nào trong mỗi trái tim con người.

IV. Tư liệu tham khảo

Theo Hoài Thanh, công dụng của văn chương là giúp cho tình cảm và gợi lòng vị tha. Đây cũng là một đặc tính quan trọng của văn chương. Qua những hình tượng đẹp, gợi cảm, văn chương khơi gợi những tình cảm cao đẹp, tác động đến thế giới tinh thần của con người, giúp con người phân biệt, nhận thức được cái tốt, cái xấu, từ đó sống đẹp, cao thượng và giàu lòng vị tha hơn. Đó chính là sức mạnh tác động của văn chương đối với nhân cách con người.

(Theo Tư liệu ngữ văn 7 – Do Đỗ Ngọc Thống chủ biên)

- Nghệ thuật có sứ mạng quan trọng là nâng cao sự hiểu biết của con người, nhưng sứ mạng hết sức quan trọng nữa của nó là nuôi sống tình cảm, làm cho tình cảm con người luôn luôn mới mẻ, như một bông hoa lúc nào cũng vừa mới nở ra xong, không bao giờ héo.

(Nguyễn Đình Thi, Các nhà văn nói về văn,

NXB Tác phẩm mới, Hà Nội, 1985)